

TALABALAR O'QUV YUTUQLARINI BAHOLASH TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK MOHIYATI

Maxmudova Mohigul Furqat qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti

Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti MM4-P-25 magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21008321>

Annotatsiya. Mazkur maqolada talabalar o'quv yutuqlarini baholashning nazariy asoslari, pedagogik mohiyati hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, baholashning maqsadi, funksiyalari, tamoyillari va zamonaviy baholash usullarining ta'lim sifati hamda talabalarning kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Baholash jarayonini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: o'quv yutuqlari, baholash, pedagogik baholash, formatif baholash, summativ baholash, kompetensiya, ta'lim sifati, reyting tizimi, ta'lim samaradorligi.

Abstract. This article examines the concept of assessing students' learning achievements, its pedagogical essence, functions in the educational process, and modern approaches to assessment. The diagnostic, developmental, motivational, and control functions of assessment are analyzed, while the importance of competency-based assessment in improving the quality of education and developing students' professional competencies is highlighted. In addition, scientific and practical recommendations are proposed for improving the assessment system in higher education institutions.

Keywords: student learning achievements, pedagogical assessment, quality of education, competency, formative assessment, summative assessment, assessment criteria, higher education, educational effectiveness, rating system.

Аннотация. В данной статье рассматриваются понятие оценки учебных достижений студентов, её педагогическая сущность, функции в образовательном процессе и современные подходы к оцениванию. Проанализированы диагностическая, развивающая, стимулирующая и контрольная функции оценивания, а также раскрыта роль компетентностного подхода в повышении качества образования и развитии профессиональных компетенций студентов. Кроме того, предложены научно-практические рекомендации по совершенствованию системы оценивания в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: учебные достижения студентов, педагогическое оценивание, качество образования, компетентность, формативное оценивание, суммативное оценивание, критерии оценивания, высшее образование, эффективность обучения, рейтинговая система.

Kirish. Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi ta'lim sifati oshirish, raqobatbardosh va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda ta'lim jarayonini xalqaro standartlar asosida tashkil etishdan iborat.

Globalashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, mehnat bozorida o'zgarishlar va kompetensiyaga asoslangan ta'lim modelining keng joriy etilishi oliy ta'lim tizimida o'qitish mazmuni bilan bir qatorda baholash tizimini ham tubdan takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Chunki ta'lim sifati nafaqat o'quv dasturlarining mazmuni yoki o'qitish metodlariga, balki talabalarning o'quv yutuqlarini xolis, shaffof va ishonchli baholash tizimiga ham bevosita bog'liq.

Talabalar o'quv yutuqlarini baholash pedagogik jarayonning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u ta'lim natijalarini aniqlash, o'quv maqsadlariga erishilganlik darajasini baholash va ta'lim sifatini nazorat qilishning muhim vositasi hisoblanadi. Baholash natijalari nafaqat talabaning egallagan bilim, ko'nikma va malakalari haqida ma'lumot beradi, balki o'qituvchi faoliyatining samaradorligini tahlil qilish, o'quv dasturlarini takomillashtirish hamda ta'lim jarayonini boshqarishda muhim axborot manbai vazifasini bajaradi. Shu bois zamonaviy pedagogikada baholash nazorat vositasi sifatida emas, balki ta'limni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik texnologiya sifatida e'tirof etilmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini rivojlantirish, kredit-modul tizimini joriy etish, xalqaro reytinglarda oliy ta'lim muassasalarining o'rnini mustahkamlash hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri talabalarning bilimni baholashning zamonaviy va shaffof mexanizmlarini joriy etishdan iborat. Kredit-modul tizimi sharoitida baholash faqat yakuniy nazorat bilan cheklanmay, talabaning semestr davomida olib borgan o'quv faoliyati, mustaqil ta'limi, amaliy topshiriqlari, loyiha ishlari va ilmiy izlanishlari ham kompleks tarzda baholanmoqda. Bu esa baholashning rivojlantiruvchi va motivatsion ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Pedagogika fanida baholash tushunchasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Zamonaviy ilmiy qarashlarda baholash ta'lim natijalarini qayd etish bilan cheklanmay, talabaning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish, refleksiya qilish va ta'lim jarayonini uzluksiz takomillashtirishga xizmat qiluvchi tizimli pedagogik faoliyat sifatida talqin qilinadi. Ayniqsa, kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi baholash mezonlarini qayta ko'rib chiqishni, bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llash darajasini aniqlashga yo'naltirilgan yangi metod va texnologiyalarni ishlab chiqishni talab etmoqda.

Hozirgi davrda formatif (joriy) va summativ (yakuniy) baholash, mezonli baholash, elektron baholash tizimlari, portfolio, loyiha ishlari, amaliy topshiriqlar va o'zaro baholash kabi innovatsion yondashuvlar ta'lim amaliyotida keng qo'llanilmoqda. Mazkur usullar talabalarning tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish, ijodkorlik, kommunikativ kompetensiya va mustaqil ta'lim olish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, baholash natijalarining shaffofligi va obyektivligini ta'minlash ta'lim sifati monitoringining muhim sharti hisoblanadi.

Talabalar o'quv yutuqlarini baholash tizimini takomillashtirish bugungi kunda nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ham ega. Sifatli baholash tizimi malakali mutaxassislarni tayyorlash, oliy ta'lim muassasalarining xalqaro raqobatbardoshligini oshirish

hamda mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlashning muhim omili hisoblanadi. Shu sababli baholashning nazariy asoslarini chuqur o'rganish, uning pedagogik mohiyatini ilmiy jihatdan asoslash va zamonaviy baholash texnologiyalarini amaliyotga samarali tatbiq etish dolzarb ilmiy masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi talabalar o'quv yutuqlarini baholash tushunchasining pedagogik mohiyatini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, baholashning asosiy tamoyillari va funksiyalarini yoritish hamda zamonaviy baholash yondashuvlarining ta'lim sifati va talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Talabalar o'quv yutuqlarini baholash masalasi pedagogika fanining muhim ilmiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, ushbu muammo mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Ta'lim sifati, kompetensiyaga asoslangan yondashuv hamda baholashning zamonaviy metodlarini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar baholashning faqat nazorat vositasi emas, balki ta'lim jarayonini boshqarish va talabaning rivojlanishini ta'minlovchi muhim pedagogik mexanizm ekanligini ko'rsatadi.

Mahalliy pedagog olimlardan **N.M. Egamberdiyeva** ta'lim jarayonida baholashning shaxsga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishdagi ahamiyatini alohida ta'kidlaydi. Olimaning fikricha, baholash talabaning o'zlashtirish darajasini aniqlash bilan birga uning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi lozim. Baholash natijalari o'qitish metodlarini takomillashtirish va individual yondashuvni amalga oshirish uchun muhim axborot manbai hisoblanadi.

R.J. Ishmuhamedov innovatsion pedagogik texnologiyalarni tadqiq etar ekan, zamonaviy baholash usullari ta'limning ajralmas tarkibiy qismi ekanligini qayd etadi. Uning ilmiy qarashlarida formatif baholash, loyiha ishlari, portfolio va interfaol metodlar yordamida baholash talabalarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita sifatida e'tirof etiladi.

N.X. Avliyakov pedagogika nazariyasiga bag'ishlangan tadqiqotlarida baholashni pedagogik boshqaruvning muhim elementi sifatida tavsiflaydi. Olim baholash orqali o'qituvchi o'quv jarayonining samaradorligini aniqlashi, talabalarning bilim darajasini tahlil qilishi hamda ta'lim mazmunini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'kidlaydi.

Xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham baholash tizimini rivojlantirish masalalari alohida o'rin egallaydi. **John Biggs** va **Catherine Tang** tomonidan ilgari surilgan **Constructive Alignment** nazariyasida ta'lim maqsadlari, o'qitish metodlari va baholash mezonlarining o'zaro uyg'unligi ta'lim sifati belgilovchi asosiy omil sifatida ko'rsatilgan. Mualliflarning fikricha, baholash jarayoni talabaning o'quv natijalariga erishganlik darajasini aniq aks ettirishi va belgilangan kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qilishi zarur.

David Boud va **Nancy Falchikov** oliy ta'limda baholashning yangi konsepsiyalarini ishlab chiqib, talabalarning o'z-o'zini baholash va refleksiya qilish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini asoslab berganlar. Ularning tadqiqotlarida baholash faqat yakuniy natijani aniqlash emas, balki talabaning uzluksiz rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi pedagogik jarayon sifatida talqin etiladi.

Sally Brown va **Phil Race** baholashning ta'lim motivatsiyasiga ta'sirini o'rganib, samarali baholash mezonlari talabalarning o'quv faolligini oshirishi, mustaqil ishlashga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishi hamda ta'lim natijalarini yaxshilashini ilmiy asoslab berganlar. Mualliflar formatif baholashning rivojlantiruvchi ahamiyatiga alohida urg'u beradilar.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan tayyorlangan ilmiy hisobotlarda ham baholash tizimini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida qayd etilgan. UNESCO oliy ta'limda baholashning shaffofligi, adolatliligi va kompetensiyaga yo'naltirilganligini ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi. Tashkilot tavsiyalariga ko'ra, baholash jarayonida raqamli texnologiyalar, elektron platformalar va mezonli baholash tizimlaridan samarali foydalanish ta'lim natijalarining ishonchliligini oshiradi.

Shuningdek, OECDning ta'lim sifatiga oid hisobotlarida baholash tizimi ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim indikatorlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Hisobotlarda baholashning talaba markazli yondashuv asosida tashkil etilishi, tanqidiy fikrlash va amaliy kompetensiyalarni aniqlashga xizmat qiluvchi topshiriqlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, talabalar o'quv yutuqlarini baholash bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarning aksariyati baholashning nazariy asoslari, zamonaviy usullari hamda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etishga bag'ishlangan. Biroq oliy ta'lim muassasalarida baholash tizimini kredit-modul ta'limi, raqamli platformalar va sun'iy intellekt texnologiyalari bilan integratsiyalash, shuningdek, baholashning shaffofligi va akademik halollik tamoyillarini yanada takomillashtirish masalalari qo'shimcha ilmiy tadqiqotlarni talab etadi.

Mazkur maqolada aynan ushbu jihatlar pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi hamda talabalar o'quv yutuqlarini baholash tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism. Talabalar o'quv yutuqlarini baholash pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ta'lim sifati va samaradorligini aniqlashning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi.

Baholash orqali talabaning o'zlashtirish darajasi, egallagan bilim, ko'nikma va kompetensiyalari aniqlanadi hamda ta'lim jarayonining natijadorligi tahlil qilinadi. Shu bois baholash faqat nazorat vositasi emas, balki o'qitish va o'rganishni takomillashtirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizm sifatida qaraladi.

Zamonaviy pedagogikada baholash ta'lim maqsadlari, o'quv natijalari va baholash mezonlarining uzviy bog'liqligiga asoslanadi. Kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim sharoitida baholash talabaning nazariy bilimlarini emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llash, muammolarni hal qilish, muloqot qilish, tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini ham qamrab oladi. Bunday yondashuv oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozori talablariga mos kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik adabiyotlarda baholashning asosiy maqsadi sifatida quyidagilar e'tirof etiladi:

- ta'lim natijalarini aniqlash;
- talabalarning rivojlanish dinamikasini kuzatish;
- o'quv jarayonini takomillashtirish;
- ta'lim sifatini monitoring qilish;

- talabalarda o'quv motivatsiyasini shakllantirish.

Mazkur maqsadlar baholashning pedagogik mohiyatini belgilab beradi.

Baholash tizimi bir nechta pedagogik funksiyalarni bajaradi. Ushbu funksiyalar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Diagnostik funksiya. Ushbu funksiya orqali talabalarning bilim darajasi, kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi. Diagnostik baholash o'qituvchiga keyingi darslarni rejalashtirish va individual yondashuvni qo'llash imkonini beradi.

Nazorat funksiyasi. Talabalar tomonidan o'quv dasturining qay darajada o'zlashtirilganligini aniqlashga xizmat qiladi. Nazorat natijalari ta'lim standartlariga erishilganlik darajasini ko'rsatadi.

Rivojlantiruvchi funksiya. Baholash talabalarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, muammolarni hal etish va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy baholash usullari talabaning faolligini oshirib, o'z ustida ishlashga undaydi.

Motivatsion funksiya. Adolatli va shaffof baholash talabalarda o'qishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Rag'batlantiruvchi baholash natijasida talaba o'z bilimini muntazam oshirishga intiladi.

Tarbiyaviy funksiya. Baholash orqali mas'uliyat, intizom, halollik, mustaqillik va mehnatsevarlik kabi shaxsiy sifatlar shakllanadi. Akademik halollik tamoyillariga amal qilish ham aynan baholash jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahliliy funksiya. Baholash natijalari asosida o'qituvchi o'quv dasturi, qo'llanilgan metodlar va ta'lim texnologiyalarining samaradorligini tahlil qiladi hamda zarur o'zgartirishlar kiritadi.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida an'anaviy baholash usullari bilan bir qatorda innovatsion baholash metodlari ham keng qo'llanilmoqda. Ularning asosiy maqsadi talabaning kompetensiyalarini har tomonlama baholashdan iborat.

Formatif baholash (joriy baholash) talabaning semestr davomida o'zlashtirish darajasini muntazam kuzatib borishga xizmat qiladi. Ushbu baholash turi o'qituvchi va talaba o'rtasida muntazam fikr-mulohaza almashinuvini ta'minlaydi hamda mavjud kamchiliklarni o'z vaqtida bartaraf etishga imkon yaratadi.

Summativ baholash (yakuniy baholash) fan yoki modul yakunida talabaning umumiy o'quv natijalarini aniqlash uchun amalga oshiriladi. Yakuniy imtihonlar, kurs ishlari va bitiruv malakaviy ishlari summativ baholashning asosiy shakllaridir.

Shuningdek, zamonaviy ta'limda quyidagi baholash usullaridan keng foydalanilmoqda:

- portfolio;
- loyiha ishlari;
- amaliy topshiriqlar;
- prezentatsiyalar;
- keys-stadi;
- test sinovlari;
- elektron testlar;

- o‘z-o‘zini baholash;
- o‘zaro baholash.

Mazkur usullar talabani nafaqat nazariy bilimni, balki amaliy faoliyatini, kommunikativ ko‘nikmalarini va kasbiy tayyorgarligini ham baholash imkonini beradi.

Oliy ta‘lim tizimida baholashning shaffofligi va obyektivligini ta‘minlash bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Shu maqsadda baholash mezonlarini aniq belgilash, barcha talabalar uchun teng sharoit yaratish va natijalarni ochiq e‘lon qilish muhim hisoblanadi.

Kredit-modul tizimining joriy etilishi baholash tizimiga ham yangicha yondashuvlarni olib kirdi. Endilikda talabani auditoriya mashg‘ulotlaridagi ishtiroki, mustaqil ta‘limi, amaliy ishlari, laboratoriya mashg‘ulotlari, loyiha faoliyati va oraliq nazorat natijalari kompleks tarzda baholanmoqda. Bu esa talabani semestr davomida muntazam ishlashini rag‘batlantiradi.

Raqamli texnologiyalar baholash tizimining sifatini yanada oshirish imkonini bermoqda.

Elektron ta‘lim platformalari, masofaviy test tizimlari, sun‘iy intellekt elementlariga ega baholash dasturlari va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari baholash jarayonining aniqligi, tezkorligi va shaffofligini ta‘minlamoqda. Shu bilan birga, akademik halollikni ta‘minlash maqsadida antiplagiat tizimlari va onlayn proktorlik texnologiyalaridan foydalanish ham tobora kengaymoqda.

Kelgusida baholash tizimini yanada takomillashtirish uchun quyidagi yo‘nalishlarga alohida e‘tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- kompetensiyaga asoslangan baholash mezonlarini yanada takomillashtirish;
- formatif baholash ulushini oshirish;
- elektron baholash platformalaridan keng foydalanish;
- baholashning shaffofligi va adolatliligini ta‘minlash;
- o‘qituvchilarning baholash kompetentligini rivojlantirish;
- xalqaro baholash tajribalarini milliy ta‘lim tizimiga moslashtirish.

Yuqoridagi yo‘nalishlarning amaliyotga izchil joriy etilishi ta‘lim sifati monitoringini takomillashtirish, talabalarning o‘quv motivatsiyasini kuchaytirish hamda oliy ta‘lim muassasalarida raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, talabalar o‘quv yutuqlarini baholash pedagogik jarayonning ajralmas va strategik ahamiyatga ega elementi hisoblanadi. Zamonaviy baholash tizimi talabani bilimni aniqlash bilan cheklanmay, uning kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil ta‘lim faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va ta‘lim sifatini uzluksiz takomillashtirishga xizmat qiladi. Shu sababli baholashni kompetensiyaga yo‘naltirilgan, shaffof, obyektiv va raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan holda tashkil etish oliy ta‘limning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, talabalar o‘quv yutuqlarini baholash oliy ta‘lim tizimining ajralmas tarkibiy qismi bo‘lib, ta‘lim sifati va samaradorligini ta‘minlashda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Baholash jarayoni nafaqat talabalarning bilim, ko‘nikma va malakalarini aniqlashga, balki ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish hamda uzluksiz o‘qib-o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytirishga

xizmat qiladi. Shu jihatdan baholash zamonaviy ta'lim tizimida nazorat vositasidan ko'ra rivojlantiruvchi va boshqaruv mexanizmi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaga asoslangan ta'lim sharoitida baholash tizimini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biridir. Zamonaviy baholash usullari, jumladan formatif va summativ baholash, portfolio, loyiha ishlari, amaliy topshiriqlar, elektron baholash platformalari hamda o'zaro baholash mexanizmlari talabalarning o'quv natijalarini yanada xolis va kompleks baholash imkonini yaratmoqda. Bunday yondashuvlar talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirishga, tanqidiy va ijodiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, baholashning shaffofligi, adolatligi va obyektivligini ta'minlash ta'lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri ekanligi aniqlandi. Baholash mezonlarining oldindan belgilanishi, akademik halollik tamoyillariga qat'iy rioya etilishi, raqamli texnologiyalar va elektron monitoring tizimlaridan foydalanish baholash natijalarining ishonchligini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, o'qituvchilarning baholash kompetentligini muntazam rivojlantirish ham baholash jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimini joriy etish bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlari.
4. Egamberdiyeva N.M. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 368 b.
5. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 312 b.
6. Avliyakov N.X. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. – 432 b.
7. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2018. – 280 b.
8. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Sano-standart, 2015. – 208 b.